

ประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรคริสต์เทียบกับการทำงานเป็นคริสตศาสนิกชนของคนไทย

ดังได้กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับการยอมรับความเชื่อในศาสนาของประชาชนไทยซึ่งปรากฏว่ามีจำนวนไม่ถึงร้อยละหนึ่งของประชาชนทั้งหมดนับตั้งแต่การเข้ามาดำเนินงานของมิชชันนารีจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้เป็นระยะเวลาถึง 150 กว่าปีมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์จะสามารถวางรากฐานลงบนดินแดนของประเทศไทยได้ แต่เมื่อพิจารณาถึงผลจากการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักแห่งการเข้ามาแล้วนับว่าไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับ ผลกระทบที่ก่อสังคมโดยรวม ซึ่งในบทนี้จะเป็นการประเมินผลเชิงเปรียบเทียบระหว่างการทำงานยอมรับความเชื่อศาสนาคริสต์ของคนไทยกับการยอมรับวิทยาการอันเป็นผลกระทบต่อสังคมไทยโดยทั่วไป สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสืเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

. . . วัตถุประสงค์แรกของการตั้งมิชชันของอเมริกันในประเทศไทยก็คือ การเผยแผ่พระคริสต์ศาสนา . . . นอกจากการเผยแพร่ความรู้เรื่องพระคริสต์และการสอนศาสนาแล้วพวกธรรมทูตอเมริกันยังให้ความช่วยเหลือฝ่ายร่างกายอีกตั้งแต่เริ่มงานทีเดียวคือ ให้บริการทางความบำบัดโรคแก่ชุมชนและตั้งสถาน หรือให้บริการศึกษาตามแบบตะวันตกอีกด้วย การบริการทางความดังกล่าวนี้แท้จริงเป็นแต่เพียงสื่อที่จะทำให้เป้าหมายโดยรวมบรรลุผลสำเร็จแต่ประชาชนมักพึงพอใจเฉพาะสื่อยิ่งกว่าเป้าหมายเอง . . .¹

แนวโน้มของประชาชนไทยที่ยอมรับวิทยาการตะวันตกมากกว่าตัวศาสนานั้นจะเห็นจากสถิติจำนวนนักเรียนโรงเรียนในสังกัด สภาคริสตจักรในปัจจุบันนี้ทั้งหมด 23 โรงเรียน

¹ GEORGE BRADLEY 'CFARLAND, HISTORICAL SKETCH OF PROTESTANT IN THAILAND 1828-1928, P. 6-7.

เรียนรวมทั้งสิ้น 34,362 คน เป็นคริสเตียนเพียง 3,617 คน¹

จากตัวเลขดังกล่าวย่อมเป็นการแสดงให้เห็นว่าการศึกษาเป็นที่นิยมชมชอบ
ของประชาชนมากกว่าตัวศาสนา ซึ่งในเรื่องนี้จะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งจากบันทึก
ของนาง อี. บี. บัลคลีย์ (E. B. BULKLEY) ที่ว่า

.จริงอยู่ แม้เราจะมีภาระหนักและสอนพระคัมภีร์ที่โรงเรียนของเรา
ทุกวันแต่ก็นิยมจนเหลือเกินที่รับเอาพระคริสต์เป็นชีวิตใหม่ของเขาจริง ๆ แล้วจะ
ไปหวังอะไรที่จะให้เขาเชื่อเรื่องเกี่ยวกับพระเจ้าหรือพระคริสต์หรืออุทิศการ
ของพระคริสต์²

นอกจากนี้ในด้านการรักษาพยาบาลก็เช่นกัน จากสถิติเท่าที่มีการรวบรวม
ไว้ในระหว่างปี พ.ศ. 2459-2473 สรุปได้ว่า จำนวนผู้เข้ารับรักษาพยาบาล
ในโรงพยาบาลของมิชชันนารีมีเพียง ร้อยละ 0.145 เท่านั้น³ ในขณะที่ผู้เข้ารับ
รักษาในโรงพยาบาลเพิ่มเป็นจำนวนปีละประมาณร้อยละ 20⁴

ด้วยเหตุนี้เองจึงอาจกล่าวได้ว่า วิทยาการที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเผยแพร่
แพร่คริสต์ศาสนาในหมู่ชาวไทยนั้นเป็นที่ยอมรับของชาวไทยมากกว่าตัวศาสนาที่เผยแพร่

¹"รายงานกองการศึกษาสถิติครูนักเรียนโรงเรียนในสังกัดกองการศึกษา
ปีการศึกษา 2523," คู่มือการประชุมสภาคริสตจักรในประเทศไทยสมัยสามัญ ครั้งที่
16 (22-25 ตุลาคม 1980) ณ โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย.

²แมน พงษ์อุดม, แมนเต้. (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์พงษ์, 2524), อ้าง
จาก "TRANG MISSION GIRL SCHOOL," RECORDS OF TRANG MISSION.

³แบบจดหมายเหตุ, วิทยาลัยพายัพเชียงใหม่, "TRANG MISSION GIRL
SCHOOL," RECORDS OF TRANG MISSION.

⁴"สรุปผลกองการแพทย์ สภาคริสตจักรในประเทศไทย ค.ศ. 1979,"
คู่มือการประชุมสภาคริสตจักรในประเทศไทยสมัยสามัญครั้งที่ 16 (22-25 ตุลาคม
1980) ณ โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย.

ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลสะท้อนทางอ้อมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่เรียกว่า ความเจริญก้าวหน้าตามแบบอารยธรรมตะวันตก

อนึ่งการดำเนินการเผยแพร่ศาสนาในหมู่ชาวไทยซึ่งไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนั้น เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคซึ่งจากหลักฐานที่ปรากฏพอจะสรุปได้ดังนี้

1. การขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีของคนไทย ระหว่างผู้ปฏิบัติงานหรือมิชชันนารีซึ่งเป็นชาวตะวันตกกับบรรดาชาวไทย ทั้งนี้เนื่องจากว่ามิชชันนารีที่เดินทางเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยนั้นไม่ได้ศึกษาภูมิหลังของประเทศไทยก่อนการขาดความเข้าใจในโลกทัศน์การมองชีวิตของคนไทย เช่น ความไม่เข้าใจในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาดั้งเดิมของชนชาวไทยแต่โบราณนับตั้งแต่องค์พระมหากษัตริย์ลงมาถึงประชาชนทั่วไป ความสำคัญแห่งพุทธศาสนาเสมือนเป็นหลักแห่งการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทย ด้วยเหตุนี้การที่มิชชันนารีจะนำเอาความเชื่อใหม่เข้ามาแทนที่ความเชื่อเก่าอันนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับความเชื่อเก่าเสียก่อน เพื่อที่จะสามารถนำเอาข้อบกพร่องที่มีอยู่มาแสดงให้เห็น แต่เท่าที่ปรากฏจากหลักฐานต่าง ๆ บรรดามิชชันนารีได้แสดงการดูถูกเหยียดหยามความเชื่อในพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในทางไสยศาสตร์ซึ่งปะปนอยู่ในพุทธศาสนาอย่างแยกไม่ออกถึงตัวอย่างจากบันทึกของมิชชันนารีเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

. . . ในร้อยคนจะหาสักคนหนึ่งที่ดีจะดำเนินชีวิตตามคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นก็หาไม่ได้เลย แมแต่พระสงฆ์เองก็มีที่ล้าผี . . . พิจารณาจากพฤติกรรมของเขาและการสนทนาวินิจฉัยกับเขาก็กล่าวได้ว่า มาตรฐานทางศีลธรรมของเขานั้นจะสูงกว่าสัตว์หนอยหนึ่งเท่านั้น . . . แน่นนอน สยามลาหลังกว่าโลกตะวันตกมากนัก คงจะตองใช้เวลาอีกหลายศตวรรษกว่าจะไล่ตามทัน . . .¹

จากข้อความข้างต้นนี้ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจที่มิชชันนารีมีต่อพุทธศาสนา อันก่อให้เกิดความนึกคิดในทางลบของบรรดามิชชันนารีที่มีต่อชาวไทยและมองไม่เห็นว่าคุณค่าความเชื่อดั้งกล่าวจะมาเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการประกาศศาสนาของตน ดังที่

¹ แผนกจดหมายเหตุ, วิทยาลัยพายัพเชียงใหม่, "DAVID PARK. P.C.B

MARCH 10, 1906," RESEARCH PAPERS OF MAEN PONGUDOM, R.G. 026/79 (F).
อ้างอิงใน แมน พงศุดม, แมนแต (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์พงษ์, 2524).

มิส เอ็ดนา บิสเซล (MISS EDNA BISSELL) เมื่อครั้งเป็นครูที่โรงเรียนวังหลัง (วัฒนาวิทยาลัย) ได้เล่าถึงสถานะการณ์ในประเทศไทยว่าทำไมงานเผยแพร่วรรณคดีศาสนาจึงไม่ค่อยได้ผลความว่า

. . . ประเทศไทยไม่เหมือนประเทศอินเดีย ไม่มีความยากจนจริง ไม่มีโรคห่า ไม่มีความรู้สึกอยากได้อะไร คนไทยมีความสุข และมีความสุขในชีวิตของตน ถ้าจะทำงานให้ได้อะไรแล้ว เราจะต้องสร้างเงื่อนไขให้คนไทยรู้สึกมีความต้องการแล้วจึงให้เขาเห็นสิ่งที่จะสูงสุด . . .¹

จากข้อความข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นว่ามีชนชั้นนารีนก่อน ๆ มองดูว่าประเทศไทยอยู่ในความมืดจึงต้องการศาสนา แต่เมื่อมีชนชั้นนารีมาทำงานจึงพบว่าสภาพการณ์ของไทยไม่ได้เป็นเช่นนั้น คนไทยจึงไม่ต้องการสิ่งที่มิชชันนารีนำเข้ามาเผยแพร่วรรณคดีในระยะเวลาต่อมาบรรดามิชชันนารีจึงได้เริ่มมองเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ว่า เนื่องมาจากอิทธิพลแห่งความเชื่อในพุทธศาสนาของชาวไทยทำให้การประกาศศาสนาของมิชชันนารีไม่ได้ผลเท่าที่ควรจึงมีการศึกษาถึงเรื่องนี้² ซึ่งจะ เป็นปัจจัยให้มิชชันนารีต้องพิจารณานโยบายตลอดจนวิธีการประกาศเสียใหม่ จึงจะเห็นความพยายามของมิชชันนารีที่เข้าใจในเรื่องนี้ได้จากคำกล่าวของศาสตราจารย์ดาเนียล แมคคิลวารี ที่ว่า

. . . พุทธศาสนานับเป็นศาสนาที่ไม่มีพระผู้เป็นเจ้า ทำให้เรา ไม่สามารถเอามาเทียบเคียงกับศาสนาคริสต์เทียมใด ศาสนานี้ไม่มีลักษณะการนับถือแบบศาสนาอื่นนั่นคือ ไม่มีความรู้สึกว่าอยู่ที่อำนาจของพระเจ้าองค์ใดเป็นศาสนาซึ่งขึ้นอยู่กับธรรมชาติในดวงความคิด ลัทธิบูชาเจ้าหรือผีนั้นตรงกันข้ามเพราะเหตุว่านับถืออำนาจลึกลับ ซึ่งอาจบันดาลให้เกิดความสุขความเจริญ หรืออาเภทต่าง ๆ

¹ HAEN PONGUDOM, "APOLOGETIC AND MISSIONARY PROCLAMATION : EXEMPLIFIED BY AMERICAN PRESBYTERIAN MISSIONARIES TO THAILAND (1828-1978) EARLY CHURCH APOLOGISTS : JUSTIN MARTYRS CLEMENT OF ALEXANDRIA AND ORIGIN AND THE VENERABLE BUDDHA.D.SA BHIKKHU A THAT BUDDHIST MONK-APOLOGIST," P. 111.

² PAUL A. EAKIN, "HIGHER CRITICISM OF THE BUDDHIST SCRIPTURE IN SIAM," THE SIAM OUTLOOK 4(OCT. 1924) : 42-48.

ได้ . . . ดังนั้นการแสดงวามนับถือดังกล่าวจึงคล้ายกับการนับถือพระเจ้า
ซึ่งต่างกับการนับถือของพุทธมามกะ เป็นอย่างยิ่ง¹

ข้อความข้างต้นย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงการที่มีชนนารีบางคนได้
เริ่มให้ความสำคัญแก่พุทธศาสนาในฐานะปัจจัยหนึ่งซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อควมยอมรับ
ความเชื่อใหม่ในหมู่ประชาชนไทยและเพื่อที่จะกำหนดนโยบายหรือวิธีการแห่งการประ
ภาศศาสนาอย่างใดผล ดังจะเห็นได้จากข้อเสนอแนะในเรื่องนี้จากหลักเขียนตอบหนึ่ง
ที่ว่า

. . . ผู้เขียนเห็นว่าไม่ควรพยายามแยกอย่างเด่นชัดระหว่างคริสต์ศาสนา
และพุทธศาสนา แต่อาจสามารถนำเอาความจริงในคริสต์ศาสนามาเพิ่มเข้า
กับสิ่งที่ถืออยู่แล้วในพุทธศาสนาเพื่อให้เห็นความจริงชัดขึ้น และโดยเหตุผลเดียว
กันแบบนบมัสการ ก็อาจใช้แบบที่ดงามตามขนบธรรมเนียมของไทยเช่น เพลง
นบมัสการนี้ควรเป็นแบบไทยใหม่มากที่สุด แต่ไม่ใช่แบบพุทธศาสนาเนื้อเพลงนี้
ไม่ควรใช้ศัพท์สูง ๆ ซึ่งคนทั่วไปไม่อาจเข้าใจได้รวมถึงการแปลพระกัมภีร์ด้วย
. . . .²

2. ทัศนคติของรัฐบาลไทยที่มีต่อผู้ประกาศศาสนา ความเข้าใจอันดี
ระหว่างผู้ดำเนินงานประกาศศาสนากับรัฐบาลในดินแดนที่เข้าไปนั้น นับว่ามีความ
จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ดังจะเห็น
ได้จากการที่บรรดามิชชันนารีได้ระบัดระวังต่อการดำเนินงานต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิด
ความเข้าใจผิดและไม่พอใจแก่ทางรัฐบาลไทยก็ว่าด้วยวัตถุประสงค์แห่งการเข้ามา
ของมิชชันนารี ซึ่งเื้อเหตุผลในคำศาสนาแต่เพียงอย่างเดียวหาได้หวังผลในคำอื่น
ปะปนอยู่ไม่ดังเช่น การแทรกแซงด้านการเมืองและสังคมเป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากถ้ามี
ข้อสงสัยหรือระแวงจากทางรัฐบาลแล้วย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อการดำเนินงาน

¹ DANIEL MCGILVARY, A HALF CENTURY AMONG THE SIAMESE AND THE
LAO, (NEW YORK : FLEMING H. REWELL, 1912), P. 203-204.

² เอช ดับบลิว นีคเลอร์, "อนาคตแห่งคริสตจักรในสยาม," ข่าวคริสตจักร
5 (กรกฎาคม 1936) : 8-9.

เพื่อเผยแพร่ศาสนาในหมู่ประชาชนเป็นอย่างดี ถึงจะเห็นได้จากความกตัญญูในเรื่อง
ที่ว่าสหรัฐอเมริกาเป็นแบบอย่างแห่งรัฐของพระเจ้าในโลกลมบูรณ์ตลอดจนเป็นตัวอย่าง
แห่งชาติทั้งหลายในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนวัฒนธรรม ซึ่งมีผลให้
เกิดความสงสัยในหมู่ข้าราชการไทยโดยทั่วไปว่าบรรดาคริสตชนนารีกำลังจะนำประเทศ
ไทยให้กลายเป็นสหรัฐอเมริกา ดังปรากฏจากหลักฐานการยกย่องสงสัยโดยคณะมิชชัน-
นารีได้เสนอต่อสมเด็จพระราชาธิบดีราชบุภาพ ซึ่งดำรงตำแหน่งเสนาบดีว่าการ
กระทรวงมหาดไทยในสมัยนั้นว่า

. . . เราไม่ได้ตั้งใจให้นักเรียนผู้ใดรับเอาศาสนาคริสต์เดินไว้นับถือโดยมิ
สมควรแต่ประการใด จะตองอาศัยแต่ใจสมัครแต่ประการเดียวเท่านั้น เรามีให้
มีการสอบศาสนาในชั้นเรียนหรือในบทเรียนอื่น ๆ อันจะก่อให้เกิดความเสียหาย
ขึ้นแก่ระบบศาสนาของทางราชการใด เราไม่เคยพยายามทำให้นักเรียนของเรา
หรือผู้ที่เขาริตรีตเป็นอเมริกัน แต่หาว่าเป็นความพยายามของเราอย่างจริงจังที่จะ
ทำให้พวกเขาเป็นคนไทย ซึ่งมีความศรัทธาในพระเจ้าเท่านั้น . . .¹

ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อใดที่รัฐบาลเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อกลุ่มบุคคลใดย่อมมีผล
อย่างยิ่งการดำเนินงานนั้นด้วย ถึงจะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งในจดหมายของ
นายแพทย์ ชาร์ลส์ เอ. เรย์โนลด์ เฮาส์ ที่มีไปยังบอร์ดา ที่สหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ.
2393 ความว่า

. . . เกิดเป็นปัญหาอย่างรุนแรงขึ้นว่า หน้าที่ของเราที่เป็นคณะมิชชันนารี
ประการใดแน บัดนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่าไม่มีความหวังอันใดจะเกิดขึ้นได้เลย เรา
ได้บุส่างนาที่ดินซึ่งจะตั้งเป็นที่ทำการมิชชัน เป็นเวลาตั้ง 3 ปีครึ่งแล้ว . . .
และบัดนี้พวกครูก็ถูกพรากไปจากเราหมดไม่มีใครกล้าที่จะเป็นครูให้แก่ชาวต่าง
ประเทศที่ถูกประณาม (ถ้าขึ้นคำก็ตองโทษถึงจำคุก). . .²

¹ แผนกจดหมายเหตุ, วิทยาลัยพายัพเชียงใหม่, "E.P. DUNLAP, LETTER
ON BEHALF OF THE SIAM MISSION TO PRINCE DAMRONG, MINISTRY OF THE
INTERIOR, JAN 31, 1912," RESEARCH PAPERS OF MAEN PONGUDOM RG. 026/
76 (F)

² ยอร์ช ฮิวส์ เชคคัส, หมอเฮาส์ในสมัยรัชกาลที่ 4, แปลโดย กองคริส-
เตียนศึกษา สภาคริสตจักรในประเทศไทย, หน้า 60.

นอกจากนี้ในกรณีของหัวเมืองเหนือก็เช่นกัน ก่อนที่จะมีพระบรมราชโองการเกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาของประชาชนชาวไทยในรัชสมัยแห่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. 2421¹ ได้มีการประหารชีวิตคริสเตียน 2 คน ที่เชียงใหม่โดยพระเจ้ากาวิโลรสเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 6 จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ว่ามีผลให้การดำเนินงานประกาศศาสนาของมิชชันนารีในขณะนั้นหยุดชะงักลง เนื่องจากความหวาดกลัวต่ออันตรายซึ่งจะเกิดขึ้นทั้งมิชชันนารีผู้ประกาศศาสนาและประชาชนชาวเมืองที่คิดจะกลับใจเข้ารับศรัทธา และจากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เองพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระบรมราชโองการในเรื่องเสรีภาพแห่งการนับถือศาสนาแก่ประชาชนไทย² เพื่อไม่ให้เกิดความตึงเครียดขึ้นมา ซึ่งจะมีผลให้งานเผยแพร่งานศาสนาในดินแดนภาคเหนือได้เจริญขึ้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งนี้เนื่องจากภายหลังปี พ.ศ. 2421 เป็นต้นมารัฐบาลก็มีนโยบายต่อผู้ประกาศศาสนาเหมือนเช่นเดิม ถึงแม้ว่าได้ออกไปถึงความสำเร็จแห่งการประกาศศาสนาในดินแดนภาคเหนือในหัวข้อต่อไป

3. การดำเนินงานของมิชชันนารี ดังได้กล่าวมาแล้วในบทแรกเกี่ยวกับการเข้ามาดำเนินงานของมิชชันนารีในระยะแรกว่ายังไม่มียุทธศาสตร์การทำงานที่แน่นอน เนื่องจากมิชชันนารีที่เข้ามามีลักษณะการปฏิบัติงานแบบอิสระหรืออาจกล่าวได้ว่าไม่มี การประสานงานที่ดีพอเพราะต่างก็ขึ้นโดยตรงกับบอร์ดฯ ที่สหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากการที่มิชชันนารีต้องเสนอรายงานการปฏิบัติงานของตนไปยังบอร์ดฯ เพื่อให้บอร์ดฯ พิจารณาถึงการดำเนินงานที่กำลังทำอยู่ตลอดจนการอนุมัติในสิ่งที่เสนอไป ซึ่งในบางครั้งนอกจากก่อให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงานแล้วยังอาจได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงนัก อันเนื่องมาจากการรายงานของมิชชันนารีเกี่ยวกับสถานการณ์ในดินแดนต่าง ๆ ที่เข้าไปดำเนินงานเพื่อให้บอร์ดฯ ช่วยเหลือ และสนับสนุน ดังเช่น ดร. ยอเรส คับปลิว ไรเบิร์ต เขียนไปถึงบอร์ดฯ ครั้งหนึ่งกล่าวว่า

¹เคนเนท อี. แวลส์, ประวัติศาสตร์โปรแตสแตนต์ในประเทศไทย 1828-1958, หน้า 76-77.

²โปรดดูรายละเอียดคำประกาศพระบรมราชโองการในภาคผนวก. ข.

. . . มีทั้งอิสระเสรีในการนับถือศาสนาอย่างจริงจัง คริสเตียนจะทำการเทศาภิบาลส่งสอนทายกลางฝูงชนโดยวางเสรีรวมทั้งการเขียนบทความ การทำกิจกรรมเพื่อเผยแพร่พระศาสนา ซึ่งก็มีโตจ่ากักการสอนศาสนาในโรงเรียนเอกชนแต่อย่างใด มีอิสระที่จะเขาคำเนิบบงานทางการแพทย์และสังคม การรวมงาน พัฒนาชนบท การใช้สื่อสารมวลชนประเภทใดเพื่อการเผยแพร่ศาสนา ก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีสำหรับประเทศไทย . . . ¹

นอกจากปัจจัยที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกที่มีผลกระทบต่อการค้าเนิบบงานเพื่อเผยแพร่ความเชื่อในหมู่ชาวไทยดังเช่น จำนวนมิชชันนารีที่ลดน้อยลงไปในช่วงครั้งเนื่องมาจากการเสียชีวิตระหว่างปฏิบัติหน้าที่และทางบอร์คฯ ไม่สามารถส่งมิชชันนารีมาช่วยงานได้ทันทั่วทั้งที่มีผลให้การทำงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้เองจะเห็นได้ว่าในระยะเวลาดังกล่าวทางบอร์คฯ จึงเห็นความจำเป็นในการผลิตผู้ประกาศข่าวพื้นเมืองเพื่อช่วยเหลือมิชชันนารีอีกทั้งยังเป็นการลดอุปสรรคในการค้าเนิบบงานได้บ้างโดยการก่อตั้งโรงเรียนพระคริสตธรรมชั้นที่เชียงใหม่เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2431²

จากการประเมินผลการค้าเนิบบงานเผยแพร่คริสต์ศาสนาดังได้กล่าวมาแล้วนั้นแสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้เข้ารับเมื่อคิดเป็นร้อยละเทียบกับจำนวนพลเมืองของประเทศแล้วนั้นว่าน้อยมาก คือไม่ถึงร้อยละหนึ่ง โดยส่วนรวมแล้วจึงกล่าวได้ว่าการค้าเนิบบงานของมิชชันนารีไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ในเวลาเดียวกันใคร่ตั้งข้อสังเกตว่า มีบางสถานที่มีผลงานมากกว่าที่อื่น เช่น สถานีในภาคเหนือ ซึ่งมีปัจจัยเบื้องหลังยาคักญาถึงดังนี้คือ

1. ความเชื่อดั้งเดิมของชาวพื้นเมืองในภาคเหนือที่สำคัญซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมานับตั้งแต่บรรพบุรุษหลายชั่วอายุคนแล้วคือ ความเชื่อในเรื่องผี

¹ แผนกจดหมายเหตุ, วิทยาลัยพายัพเชียงใหม่, "HOPACE W. RYBURN, CORRESPONDENCE FROM THE FIELD TO THE BOARD, JULY 18, 1955," RESEARCH PAPERS OF MAEN PONGUDOM RG. 026/76 (f).

² เกบเนท อี. บาลส์, ประวัติศาสตร์โปรเตสแตนต์ในประเทศไทย 1828-1958, หน้า 30.

ถึงแม้ว่าพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาที่ผู้คนยึดถืออยู่ก็ตามแต่กล่าวได้ว่าเป็นพุทธศาสนา ซึ่งปะปนอยู่กับความเชื่อเรื่องผี การถือผีดังกล่าวได้เป็นที่ยอมรับของคนทุกระดับนับตั้งแต่ชนชั้นสูงลงมาถึงสามัญชน ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่านับตั้งแต่เกิดจนตายต้องมีการเซ่นไหว้ดวงสว่างผีบ้านผีเรือน ตลอดจนพระเสื่อเมืองเพราะเชื่อกันว่า ถ้าผีโกรธแล้ว ผู้คนจะพากันเจ็บป่วยหรือได้รับความเดือดร้อนไปตาม ๆ กัน

ความเชื่อในเรื่องผีดังกล่าวปรากฏในเอกสารต่าง ๆ มากมายรวมทั้งกฎหมายได้กล่าวและกำหนดเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ไว้ด้วย ในกฎหมายลักษณะตัดถ้อยต่อคำฯ ได้กล่าวถึงคนเป็น ผีปอบ (ผีกะ) ว่าคนที่เป้ผีปอบถูกแทงตายมิให้สืบส่วนเอาโทษผู้ใด เพราะมันเป็นผีปอบยอมทำร้ายเขาถึงถูกแทงตาย ถ้าผีปอบทำให้นักตายให้เสียค่าตัวให้ผู้ตายแล้วให้ขับไล่ออกนอกเมืองเสีย¹

จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้มากจึงได้ระบุไว้ในกฎหมาย ซึ่งสืบสืบฐานว่าจะใช้ปกครองบ้านเมืองเชียงใหม่ในสมัยโบราณ แม้ปัจจุบันคนที่มีอายุยังเชื่อเรื่องนี้อยู่

จากความเชื่อในเรื่องผีที่ปะปนหรือควบคู่กับความเชื่อในพุทธศาสนาของผู้คนในดินแดนภาคเหนือ นับว่ามีส่วนอย่างสำคัญต่อการกลับใจเข้าเป็นคริสเตียนของประชาชนในดินแดนส่วนนี้ จากหลักฐานของมิชชันนารีผู้ประกาศศาสนาในภาคเหนือ ทำให้ทราบว่าได้รับบุคคลผู้เข้ใจเป็นจำนวนมากจากผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผี โดยเฉพาะผีปอบ (ผีกะ) ซึ่งต้องถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้านที่อยู่อาศัยพร้อมทั้งครอบครัว ดังปรากฏว่ามีสัชนาจารย์ที่ดำเนินงานเผยแพร่ศาสนาตามจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือได้ทำการช่วยเหลือครอบครัวเหล่านี้ และมีผลให้ได้รับจำนวนผู้กลับใจเพิ่มมากขึ้น

2. สภาพความเจ็บป่วยโดยทั่วไปของประชาชนในดินแดนภาคเหนือ อันเกิดจากการระบาดของไข้มาลาเรีย และไข้ทรพิษในขณะนั้น ได้มีส่วนช่วยให้การประ-

¹ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, "การวิเคราะห์สังคมเชียงใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นตามต้นฉบับโบราณในภาคเหนือ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 266.

ภาคศาสนาเป็นไปอย่างได้ผลดังปรากฏจากรายงานของมิชชันนารีในภาคเหนือเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ค่ายประสิทธิ์ภาพของยาตะวันตกทำให้คนไข้ที่ได้รับการรักษากลายมาเป็นคริสเตียน โดยเฉพาะที่เชียงใหม่มีกล่าวได้ว่า งานประกาศสามารถดำเนินไปได้พร้อม ๆ กับการแจกยาคิวินินเนื่องมาจากประชาชนมักเป็นไข้มาลาเรียจึงมีประชาชนเป็นจำนวนมากเข้ารับความเชื่อในคริสต์ศาสนาดังเช่น เมื่อปี พ.ศ. 2455 มีผู้เข้ารับศีลยศที่สมาที่คริสตจักรเชียงใหม่ประมาณ 1,200 กว่าคน¹ นอกจากนั้นการฉีควัคซีนเพื่อป้องกันไข้ทรพิษซึ่งเป็นงานที่สำคัญของมิชชันนารีในภาคเหนือได้มีส่วนช่วยให้งานประกาศศาสนาดำเนินไปอย่างได้ผลเช่นกัน ดังที่นายแพทย์เจมส์ ดับบลิว แมคเคนได้อธิบายไว้ในรายงานว่า

. . . ในปี พ.ศ. 1905 คือ 38 ปีหลังจากที่ครอบครัวของศาสตราจารย์แมคกิลวารีได้เริ่มงานที่เชียงใหม่ โดยทำการรักษาผู้ป่วย พร้อม ๆ กับการประกาศคำสอนของพระเยซูคริสต์ไปทั่วอันมีผลให้ชาวคริสเตียนได้รับการฉีควัคซีนป้องกันไข้ทรพิษมากกว่า 10,000 คน และการประกาศข่าวดีเกี่ยวกับพระเยซูคริสต์ได้แพร่หลายไปในหมู่บ้านหลายแห่งโดยการรักษาพยาบาลดังกล่าวทั้ง ๆ ที่มิชชันนารียังไม่เคยไปถึงในหมู่บ้านเหล่านั้นเลย . . .²

ด้วยวิธีการรักษาพยาบาลแก่ประชาชนดังกล่าวจึงนับได้ว่ามีส่วนช่วยให้งานประกาศศาสนาเป็นที่รู้จักดีของประชาชนในภาคเหนือ

3. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากสภาพความยากจนของประชาชนในบางท้องถิ่นของภาคเหนือ ซึ่งบรรดามิชชันนารีที่เข้าไปทำการประกาศศาสนาได้พบเห็นและมีส่วนช่วยเหลือนั้นกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งแห่งการเข้ารับความเชื่อของประชาชน จากรายงานของมิชชันนารีในภาคเหนือมักอ้างถึงการที่ได้มีส่วน

¹ เคนเนท อี. แวลส์, ประวัติศาสตร์โปรแตสแตนต์ในประเทศไทย 1828-1958, หน้า 30.

² J.W. MCKEAN. "CHIENGMAI MEDICAL NOTES," THE LAOS NEWS (OCT. 1905) : 91-92.

เข้าไปช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนแก่ประชาชนที่อยู่ห่างไกลในชนบทโดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย ตลอดจนภาวะความแห้งแล้งในบางปี อันมีผลให้การเพาะปลูกได้รับความเสียหายประชาชนอยู่ในสภาพอดอยาก ซึ่งปรากฏว่าเมื่อเกิดสภาพดังกล่าวขึ้น คริสตจักรได้มีส่วนช่วยเหลือในเรื่อง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนยารักษาโรค ด้วยเหตุนี้ย่อมเป็นธรรมดาที่บุคคลผู้ได้รับความเดือดร้อนจะต้องเกิดความรู้สึกเป็นบุญคุณต่อผู้ให้ความช่วยเหลือ พร้อมทั้งเกิดความศรัทธาและยอมรับในคำสั่งสอนที่มิชชันนารีนำมาบอกเล่า

สำหรับในเรื่องความช่วยเหลือดังกล่าวได้เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งแห่งวิธีการประกาศศาสนาของมิชชันนารีในช่วงเวลาแรก ดังปรากฏว่าได้มีการถกเถียงกันระหว่างมิชชันนารีในภาคเหนือเกี่ยวกับความระมัดระวังในเรื่องการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หันมายอมรับความเชื่อ แต่อย่างไรก็ตามปัจจัยดังกล่าวก็ได้นำมาซึ่งความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ศาสนาในภาคเหนือ ดังจะเห็นได้จากมิชชันนารีท่านหนึ่งได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า " . . . ไม่เพียงแต่สมาชิกสามัญของโบสถ์เท่านั้น แม้แต่ระดับผู้นำของโบสถ์โดยเฉพาะบรรดาผู้ประกาศหรือผู้ปกครองก็เป็นผลมาจากความช่วยเหลือของบรรดามิชชันนารี . . . " ¹

นอกจากนี้แล้วปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่มีส่วนช่วยให้งานวางรากฐานคริสตศาสนาในภาคเหนือประสบความสำเร็จอาจพิจารณาได้จากความช่วยเหลือด้านการเงินจากบอร์คซ ที่มีมายังมิชชันนารีในภาคเหนือ นับว่ามีส่วนอย่างสำคัญต่อการดำเนินงานดังกล่าว ซึ่งปรากฏว่าจากทรัพย์สินของทางบอร์คซ ในภาคเหนือเมื่อคิดเป็นจำนวนเงินที่บอร์คซได้ลงทุนไว้ นับเป็นจำนวนที่สูงกว่าทุกแห่งที่มีมิชชันนารีดำเนินงาน ดังจะเห็นจากตัวอย่างเท่าที่มีการประเมินไว้เมื่อปี พ.ศ. 2498 ก็ ²

¹ แผนกจดหมายเหตุ, วิทยาลัยพายัพเชียงใหม่, "MCCLURE, P.C.B. JULY 3, 1905," RESEARCH OF THE A.P.M. RG. 001/78 (a).

² แผนกจดหมายเหตุ, วิทยาลัยพายัพเชียงใหม่, "BOARD PROPERTY IN THAILAND," PAPERS OF PAUL A. EAKIN RG. 017/80.

กรุงเทพฯ	คิดเป็น	219,748	บาท
เชียงใหม่ ¹	คิดเป็น	432,875	บาท
เชียงใหม่	คิดเป็น	125,865	บาท
ลำปาง	คิดเป็น	168,318	บาท
น่าน	คิดเป็น	82,500	บาท
เพชรบุรี	คิดเป็น	75,300	บาท
พิษณุโลก	คิดเป็น	32,000	บาท
แพร่	คิดเป็น	29,000	บาท
นครศรีธรรมราช	คิดเป็น	54,500	บาท

จากตัวเลขดังกล่าวข้างต้นอาจเป็นการแสดงให้เห็นถึงส่วนหนึ่งแห่งความช่วยเหลือที่ประชาชนในภาคเหนือจะได้รับจากมิชชันนารีในขณะเดียวกันจะมีผลถึงจำนวนผู้เข้ารับการศึกษาในภาคเหนือด้วย ซึ่งวิธีการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวถึงแม้แต่ในปัจจุบันนี้ก็ยังคงดำเนินอยู่แต่อาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้าง โดยการเพิ่มความช่วยเหลือในลักษณะที่ผู้รับจะต้องรู้จักช่วยตนเองด้วยไม่ใช้รับแต่เพียงอย่างเดียว ดังเช่น งานของกองสังคมพัฒนาและบริการภายใต้สภาคริสตจักรในประเทศไทยได้ทำอยู่ในเวลานี้โดยการช่วยแนะบำประชาชนทั้งในเมืองและชนบทให้มีความรู้ในวิชาชีพเพื่อนำมาซึ่งรายได้ของตนเองเช่น ในชนบทที่มุ่งอบรมส่งเสริมด้านเกษตรกรรมเพื่อให้ชาวชนบทสามารถเลี้ยงตนเองได้แก่ต้น ด้วยเหตุนี้ในชนบทที่มีคริสตจักรตั้งอยู่ประชาชนจะมองเห็นว่าคริสตจักรนั้นมีคุณประโยชน์ต่อชุมชนซึ่งย่อมมีผลให้งานประกาศพระกิตติคุณตามตำบลและหมู่บ้านในชนบทเป็นไปอย่างไ้ผล ดังจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของคริสตจักรในภาคเหนือในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2520-2523 นั้นแสดงถึงการขยายงานของคริสตจักรในภาคเหนือ¹

¹ "บัญชีที่ดินเพิ่มเติมที่ได้รับอนุญาต และได้จดทะเบียนโอนเข้ามูลนิธิฯ ระหว่างปี 2520-2523," คู่มือการประชุมสภาคริสตจักรในประเทศไทยสมัยสามัญครั้งที่ 16 (22-25 ตุลาคม 1980) ณ. โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย

4. ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมิชชันนารีกับผู้ปกครองตลอดจนประชาชน กล่าวคือ การที่มิชชันนารีสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นนับตั้งแต่ผู้ปกครองลง มาจนกระทั่งประชาชนทั่วไป นับว่ามีส่วนในงานประกาศศาสนาในดินแดนภาคเหนือเป็น ไปอย่างได้ผล โดยเฉพาะการได้รับความร่วมมือจากทางราชการในการดำเนินงานต่างๆ เช่น การที่ทางราชการมองเห็นประโยชน์จากการดำเนินงานของมิชชันนารีโดยการยกที่ดิน เพื่อให้เป็นสถานที่ในการก่อสร้างสถูปของมิชชันนารีตามจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ตลอดจนการที่มิชชันนารีสามารถสร้างความไว้วางใจในหมู่เจ้านายในภาคเหนือและประชาชน ชาวเมือง มีผลให้การดำเนินงานได้ผลดียิ่งขึ้น

5. ปัจจัยในด้านขอบเขตและสภาพภูมิศาสตร์ของดินแดนภาคเหนือ ก็มี ส่วนช่วยให้การเผยแผ่ศาสนาในดินแดนส่วนนี้ เป็นไปอย่างกว้างขวางกว่าดินแดนแห่งอื่น กล่าว คือ ขอบเขตแห่งการดำเนินงานในภาคเหนือนี้กว้างขวางกว่าภาคอื่น ๆ ที่มิชชันนารี เข้า ไป ดังเช่น ในภาคใต้และภาคกลาง ด้วยเหตุนี้จึงมีผลให้การปฏิบัติงานในดินแดนที่กว้าง- ขวางกว่าย่อมจะมีโอกาสได้รับความสำเร็จในแง่ของจำนวนผู้ที่เข้ารับความเชื่อ ดังจะ เห็นได้จากในปัจจุบันนี้ปรากฏว่า จำนวนสมาชิกสมบูรณของคริสตจักรภาคใต้ (เพชรบุรี ราชบุรี นครศรีธรรมราช และตรัง) รวมทั้งหมดมีจำนวน 884 คน⁽¹⁾ ซึ่งเป็นจำนวน ที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนสมาชิกของคริสตจักรในภาคเหนือเช่น คริสตจักร ภาคที่ 3 (ลำปาง) ซึ่งมีจำนวนสมาชิกน้อยที่สุดในบรรดาคริสตจักรของภาคเหนือทั้ง- หมด คือ 1,366 คน² แต่ก็ยังนับว่ามีจำนวนมากกว่าคริสตจักรในภาคใต้ทั้งหมดรวมกัน

นอกจากปัจจัยด้านขอบเขตในแต่ละดินแดนที่ต่างกันแล้ว ก็ยังมีปัจจัยในด้าน ภูมิประเทศซึ่งเต็มไปด้วยภูเขาและมีต้นไม้ขึ้นอย่างชุกชุมจึงเป็นดินแดนที่มีภูมิอากาศค่อนข้างหนาวเย็นนับเป็นสิ่งจูงใจให้มิชชันนารีเดินทางเข้ามาดำเนินงานเผยแผ่ศาสนา

¹ "สถิติสมาชิกสมบูรณคริสตจักรและหมวด," คู่มือการประชุมสภาคริสตจักร ในประเทศไทยสมัยสามัญ ครั้งที่ 16 (22-25 ตุลาคม 1980) ณ. โรงเรียนกรุงเทพ คริสเตียนวิทยาลัย.

² เรื่องเดียวกัน.

นอกจากจะปรากฏว่าบรรดามิชชันนารีมีความเต็มใจที่จะเข้ามาแล้วยังมีความตั้งใจอย่างแท้จริงในการทำงานเพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์แห่งการประกาศศาสนาด้วย ดังปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับภารกิจที่มิชชันนารีในภาคเหนือพยายามที่จะเรียนรู้และเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในภาคเหนือซึ่งมีขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมแตกต่างจากดินแดนส่วนอื่นของประเทศ บรรดามิชชันนารีที่เข้ามาดำเนินงานในภาคเหนือจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาพื้นเมืองก่อนเป็นเวลาประมาณ 8 เดือน¹ เพื่อจะสามารถติดต่อกับชาวพื้นเมืองได้ มิชชันนารีโดยเฉพาะรุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาบุกเบิกงานในภาคเหนือนั้นสามารถพูดภาษาพื้นเมืองได้เป็นอย่างดีและประสบความสำเร็จในการเผยแพร่ศาสนาด้วยการเดินทางออกเยี่ยมเยียนประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้งในเมืองและชนบทที่ห่างไกลออกไป โดยสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนทั่วไปได้

การให้ความสำคัญในคำนำหน้าของชาวพื้นเมืองของบรรดามิชชันนารี จะเห็นได้จากโรงพิมพ์ลาวไดก่อตั้งขึ้นที่เชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2434² โดยตีพิมพ์ด้วยอักษรที่ผู้รู้หนังสืออ่านออกไ้ทั่วภาคเหนือ ซึ่งบางที่เรียกว่า "ชาวของคริสต์เคียวลาว" เริ่มออกในปี พ.ศ. 2446³ นับเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกในภาคเหนือ นอกจากนี้ยังมีการพิมพ์พระกัมภีร์ เพลงสรรเสริญ และหนังสือเล่มเล็ก ๆ โดยใช้ตัวอักษรพื้นเมืองเพื่อให้ประชาชนในภาคเหนือสามารถอ่านและเข้าใจได้

¹ "LANGUAGE DIFFICULTIES," THE LAOS NEW C.M. (JAN 1905) : 21-22.

² เคนเนท อี. แวลส์, ประวัติศาสตร์โปรแตสแตนต์ในประเทศไทย 1828-1958, หน้า 106.

³ แผนกจดหมายเหตุ, วิทยาลัยพายัพเชียงใหม่, "LANGUAGE DIFFICULTIES," THE LAOS NEWS C.M. (JAN 1905) : 21-22.

ด้วยความพยายามและความสามารถของมิชชันนารีในภาคเหนือสามารถสร้างผู้นำคริสเตียนชาวพื้นเมืองเพื่อช่วยเหลืองานประกาศแก่มิชชันนารีอีกแรงหนึ่ง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่มีส่วนช่วยเหลืองานเผยแพร่คริสต์ศาสนาในภาคเหนือเป็นไปอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการที่ชาวพื้นเมืองทำหน้าที่ประกาศย่อมมีความเข้าใจ และเห็นข้อบกพร่องแห่งการทำงานในหมู่ชาวพื้นเมืองด้วยกันได้ดีกว่าผู้ประกาศซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ ดังปรากฏจากบันทึกของมิชชันนารีในขณะนั้นได้ยอมรับว่า ผู้นำชาวพื้นเมืองในภาคเหนือเหล่านี้มีส่วนอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนความเชื่อของผู้คนในดินแดนส่วนนี้ โดยกล่าวว่างานในภาคเหนืออาจไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรถ้าไม่ได้รับความสำเร็จจากกลุ่มคนเหล่านี้เสียก่อน¹

ความสำเร็จในการปลูกฝังความเชื่อคริสตศาสนาในดินแดนภาคเหนือของประเทศไทยอาจพิจารณาได้จากตารางสถิติจำนวนผู้เข้ารับความเชื่อ ซึ่งเป็นสถิติที่ได้มีการรวบรวมไว้ครั้งสุดท้าย ดังตัวอย่างสถิติที่แสดงไว้ต่อไปนี้.

¹ "สถิติสมาชิกสมบุรณ์คริสตจักรและหมวด," คู่มือการประชุมสภาคริสตจักรในประเทศไทยสมัยสามัญ ครั้งที่ 16 (22-25 ตุลาคม 1980) ณ. โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย.

สถิติสมาชิกสมบรูณ์ คริสต์จักร และหมวด¹

ลำดับ	รายการ	สมาชิกสมบรูณ์	คริสต์จักร	หมวด
ภาคที่ 1	เชียงใหม่-ลำพูน	6,931	46	15
ภาคที่ 2	เชียงใหม่	7,030	47	25
ภาคที่ 3	ลำปาง	1,366	9	5
ภาคที่ 4	แพร่-อุตรดิตถ์	2,339	14	9
ภาคที่ 5	น่าน	1,820	10	6
ภาคที่ 6	กรุงเทพฯ-พิษณุโลก	2,041	12	1
ภาคที่ 7	คริสต์จักรจีน	2,591	15	4
ภาคที่ 8	เพชรบุรี-ราชบุรี	500	7	3
ภาคที่ 9	ตรัง-นครศรีธรรมราช	384	6	-
ภาคที่ 10	กระเหรียง	1,458	8	-
ภาคที่ 11	นครปฐม	643	3	1
ภาคที่ 12	คริสต์จักรจีน	1,564	10	4
ภาคที่ 13	อุดรธานี	872	14	5
ภาคที่ 14	คริสต์จักรแมคเคน	1,356	7	2

จากสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า จำนวนตัวเลขของผู้ที่ได้รับความเชื่อในเขตภาคเหนือมีอัตราที่สูงกว่าในเขตอื่นของประเทศ จึงกล่าวได้ว่าดินแดนภาคเหนือของประเทศเป็นบริเวณที่¹ ด้รับผลแห่งการปลุกฝังความเชื่อในคริสต์ศาสนามากกว่าดินแดนส่วนอื่นของประเทศ

¹ "สถิติสมาชิกสมบรูณ์คริสต์จักรและหมวด, "คู่มือการประชุมสภาคริสตจักรในประเทศไทยสมัยสามัญ ครั้งที่ 16 (22-25 ตุลาคม 1980) ณ. โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย.

บทสรุป

ในระยะเริ่มแรกแห่งการเริ่มดำเนินงานของมิชชันนารีในรูปแบบขององค์กร นั้น อาจกล่าวได้ว่าศูนย์กลางในการดำเนินงานของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนมิชชันในประเทศไทยตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ หลังจากนั้นได้มีการขยายการดำเนินงานในรูปแบบของหน่วยงานย่อยซึ่งเรียกว่า สถานี (STATION) ในส่วนภูมิภาคดังเช่น สถานีที่เชียงใหม่ พิษณุโลก เพชรบุรี นครศรีธรรมราช และตรัง เป็นต้น โดยสถานีแต่ละแห่งต่างดำเนินงานขึ้นตรงต่อองค์กรอเมริกันเพรสไบทีเรียนมิชชันที่นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา หรือที่รู้จักในนามของคณะกรรมการอเมริกันเพื่องานธรรมทูตในต่างประเทศ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2477 องค์กรคริสเตียนในประเทศไทยจึงได้เกิดขึ้น คือ การก่อตั้งสภาคริสตจักรในประเทศไทยซึ่งถือเป็นคริสตจักรแห่งชาติ เป็นการสลายตัวของบรรดาสถานีแต่ละแห่งที่กระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศให้เข้ามารวมอยู่ภายใต้องค์กรเดียวกัน คือ สภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อให้มีลักษณะเป็นการประสานงานภายใต้ต้นนโยบายตลอดจนวิธีการเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามในช่วงนี้กล่าวได้ว่า การดำเนินงานมีลักษณะเป็นสององค์กรที่ดำเนินงานร่วมกันคือ สภาคริสตจักรในประเทศไทยกับอเมริกันเพรสไบทีเรียนมิชชันบอร์คซ์ที่สหรัฐอเมริกา ในเรื่องการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การกำหนดนโยบาย ตลอดจนวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ นั้น กล่าวได้ว่าสภาคริสตจักรในประเทศไทย ไม่มีอิสระอย่างเต็มที่ในการดำเนินงานลงมติดัดสินในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการรับความช่วยเหลือทางการเงินจากบอร์คซ์ในต่างประเทศเพื่อเข้ามาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องได้รับการอนุมัติจากทางบอร์คซ์ เป็นสำคัญ

ลักษณะเช่นนี้ได้ดำเนินมาเรื่อยจนกระทั่งปี พ.ศ. 2500 องค์กรอเมริกันเพรสไบทีเรียนมิชชันในประเทศไทยจึงได้สลายตัวเข้ารวมอยู่ภายใต้สภาฯ โดยมีตัวแทนทำหน้าที่ประสานงานระหว่างคริสเตียนไทยกับมิชชันนารีที่เข้ามาปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งเรียกตำแหน่งมิชชันนารีที่เข้ามาทำหน้าที่ประสานงานอยู่ในสภาฯว่า ผู้แทนบอร์คซ์

(FIELD REPRESENTATIVE) ในช่วงนี้ลักษณะการดำเนินงานจึงเป็นการดำเนินงาน โดยคริสเตียนชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากตำแหน่งต่าง ๆ ในการบริหารสถาบันที่มีชั้นใดก่อตั้งขึ้นมีคริสเตียนชาวไทยเข้ารับผิดชอบการบริหารงาน นอกจากนี้การดำเนินงานลงมติตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นไปโดยอิสระยิ่งขึ้นคือ ไม่ต้องติดต่อผ่านตัวแทนมิชชันนารีในประเทศไทยเหมือนเช่นเดิมแต่สามารถที่จะติดต่อโดยตรงไปยังบอร์ดฯในต่างประเทศได้ทันทีเพราะไม่มีองค์กรเพรสไบทีเรียนมิชชันในประเทศไทยเหมือนแต่ก่อน ส่วนตำแหน่งผู้แทนบอร์ดฯ (FIELD REPRESENTATIVE) นั้นเป็นตำแหน่งที่ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างบรรดามิชชันนารีที่ยังอยู่ในประเทศไทยในฐานะสมาชิกของคริสตจักรในประเทศไทยซึ่งจะต้องปรึกษาหารือกับสภาฯก่อนเช่น การที่มิชชันนารีคนใดคนหนึ่งจะย้ายไปประจำอยู่ในส่วนใดของประเทศต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาฯ จะดำเนินการโดยอิสระอย่างแต่ก่อนนั้นไม่ได้ ลักษณะการดำเนินงานของสภาฯในฐานะองค์กรคริสเตียนในประเทศไทยจะมีลักษณะเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2517 เมื่อตำแหน่งผู้ประสานงานฝ่ายมิชชันนารีคือ ผู้ช่วยเลขาธิการฝ่ายเอกสัมพันธ์ (ASSISTANT TO GENERAL SECRETARY FOR ECUMENICAL RELATIONS) ได้สลายตัวลงโดยมีตำแหน่งผู้ช่วยเลขาธิการฝ่ายคริสตจักรสากลขึ้นมาทำหน้าที่ในการประสานงานกับบรรดาคริสตจักรต่าง ๆ ในต่างประเทศ

สำหรับชุมชนคริสเตียนในประเทศไทยนั้นเริ่มด้วยการก่อตั้งคริสตจักรซึ่งถือว่าเป็นองค์กรที่จะมีอิทธิพลต่อสังคมไทย เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักแห่งการดำเนินงานของมิชชันนารีคือ การเผยแพร่ศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดองค์กรต่าง ๆ ซึ่งก่อตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวคือ คริสตจักร สถาบันทางการศึกษา และสถาบันการรักษายาบาล โดยทั้งสามองค์กรต่างทำงานประสานกันเพื่อ มุ่งการเผยแพร่ศาสนาให้ไ้ผล

สถาบันทางการศึกษา บรรดาโรงเรียนต่าง ๆ ที่มีมิชชันนารีก่อตั้งขึ้นในดินแดนส่วนต่าง ๆ ของประเทศนั้นจุดประสงค์แต่เดิมในการให้ความรู้แก่ประชาชนไทยนั้นคือ ต้องการที่จะปูพื้นฐานทางความคิดแบบตะวันตกก่อนเพื่อที่จะให้คนไทยเข้าใจในคริสตศาสนา มีความเข้าใจเป็นพื้นฐานว่าระบบการศึกษาแบบตะวันตกกับคริสตศาสนามี

ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดแก่ผลลัพธ์กลับเป็นว่าคนไทยพอใจรับส่วนที่เป็นอุปสรรคมากกว่าส่วนที่เป็นแก่นแท้ตามเจตนารมณ์ของมิชชันนารี

ในด้านการรักษาพยาบาลนั้นก็เช่นเดียวกับงานของมิชชันนารีในด้านการศึกษา กล่าวคือ มิชชันนารีได้พบสภาพความเจ็บป่วยซึ่งมีอยู่ทั่วไปในหมู่คนไทยในขณะนั้น ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือโดยการรักษาพยาบาลเพื่อไถ่ถอนจากสภาพดังกล่าวส่วนหนึ่งย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรัก ซึ่งวิธีการปฏิบัติดังกล่าวนับได้ว่าเป็นทางพิสูจน์เพื่อให้คนไทยเห็นถึงความรักของพระเจ้าอันเป็นความเชื่อใหม่ในหมู่คนไทย ในขณะที่เดียวกันจะเป็นวิธีการเพื่อปล้ำล้างความเชื่อเดิมโดยเฉพาะเรื่องไสยศาสตร์กับความเจ็บป่วยและให้คนไทยหันมาหาความเชื่อใหม่โดยทางปฏิบัติ แต่อย่างไรก็ตามด้วยวิธีการปฏิบัติดังกล่าวผลปรากฏว่าคนไทยหันมายอมรับในวิธีการรักษาพยาบาลแบบใหม่ที่มีมิชชันนารีนำเข้ามา มากกว่าที่จะยอมรับในความเชื่อทางศาสนา

การขยายตัวขององค์การคริสตศาสนาในประเทศไทยจึงนับว่ามีผลต่อสังคมไทยทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะวิธีการที่มิชชันนารีนำเข้ามาใช้เพื่อมุ่งผลในด้านศาสนาเป็นสำคัญคือ การให้การศึกษารักษาพยาบาลดังกล่าว นับว่าเป็นการกระตุ้นให้คนไทยเกิดการตื่นตัว และเห็นคุณค่าในวิทยาการสมัยใหม่ ตลอดจนการนำเอาความคิดใหม่ ๆ เข้ามาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการที่กำลังเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านของประเทศขณะนั้น อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศ

ปัจจุบันนี้องค์การเหล่านี้ยังมีอยู่และมีหน่วยงานเสริมเพิ่มขึ้นมาด้วยโดยไม่ละทิ้งจุดประสงค์ดั้งเดิมแม้ว่าจะได้ผลลัพธ์ทางตรงน้อยกว่าที่คาดหมาย และผู้นำคริสเตียนไทยบางคนพอใจกับความคิดว่าแม้ตัวเขาไม่เป็นคริสต์แต่ทัศนคติและอุดมการณ์ของเขาเป็นคริสต์ก็คุ้มค่าของความพยายามแล้ว